

Lữ Quỳnh: một cõi thơ lặng lẽ, trong vắt

NGUYỄN GIÁC

Thơ của Lữ Quỳnh... những trang thơ Lữ Quỳnh. Điềm đạm, dịu dàng, trong vắt, ẩn mật...

Thêm nữa, hình như đọng lại trong các dòng thơ anh là một nỗi buồn. Mỗi khi đọc thơ anh, dù một hay vài bài, tôi vẫn tự hỏi, phải chăng đó là những nỗi buồn lặng lẽ, rất mực lặng lẽ, được chép lại trên giấy thật vội để không kịp trở thành những niềm vui... Vậy đó, từ sâu thẳm của một thâm cảm về cõi hư huyền này, thơ Lữ Quỳnh đã hiển lộ như một hướng vọng về Tịnh Độ, một cõi ẩn mật trong vắt hiện ra giữa các dòng chữ của anh.

Hình như có hai hình ảnh trong một tác giả Lữ Quỳnh: một của thời trước 1975, nổi tiếng phần lớn với văn xuôi; và một của thời sau đó, hầu hết là làm thơ. Là người của thế hệ đi sau, tôi không có cơ duyên đọc nhiều văn xuôi Lữ Quỳnh. Và do vậy, khi đọc thơ Lữ Quỳnh, lòng tôi như trang giấy mới, những cảm xúc tự nhiên chạy theo chữ của anh: ngấm vào thịt da mình một nỗi buồn rất lặng lẽ ẩn tàng trong thơ Lữ Quỳnh.

Nói như thế, không có nghĩa rằng Lữ Quỳnh chỉ viết về những nỗi buồn. Không phải thế. Ngay cả khi anh viết về những gì lẽ ra là vui, vẫn phảng phất những gì rất buồn. .

Thí dụ, như bài thơ tựa đề "Lời xin lỗi trước mùa xuân." Khi đối diện mùa xuân, lòng người thơ phải vui chớ, sao có gì như phải xin lỗi? Phải chăng thơ cũng là một ý thức về biển diệt vô thường, khi những tiếng cười không thể kìm giữ trên môi? Lữ Quỳnh viết, trích:

*...Bây giờ em ở đó
Trời buồn như mắt dân Chiêm
Tháng này gió nhiều tha hồ lá đổ
Em rụ con bằng tiếng xạc xào
Ôi nỗi buồn hun hút dăng cao
Anh biết mùa xuân sắp về
Nhưng lòng còn bình yên để đợi?
Em ở đó một mình*

*Hằng đêm nằm nghe cỏ mọc
Lòng nặng tiếng à ơi
Làm sao không khóc...*

Không chỉ thế, nỗi buồn đã đi sâu vào tận những cõi vô thức của Lữ Quỳnh. Như trong bài thơ "Giấc Mơ" cũng là những hình ảnh về một cõi nhân sinh rất lạ, trích:

*Có tiếng vỗ tay râm ran
Trên từng hàng ghế trống
Lạnh lẽo gió thiên đường...*

Mắt dân Chiêm, đêm nằm nghe cỏ mọc... Tiếng vỗ tay từ hàng ghế trống, gió thiên đường buốt lạnh... Bài "Giấc Mơ" vừa dẫn là để tưởng nhớ nhạc sĩ Trịnh Công Sơn, một trong những người bạn thân của Lữ Quỳnh.

Những người bạn thường được nhắc trong thơ Lữ Quỳnh là Đinh Cường, Đỗ Hồng Ngọc, Bửu Chỉ, Lữ Kiều... những người một thời của văn học nghệ thuật Miền Nam. Tình bạn thân thiết này, khi nhắc tới trong thơ cũng đậm những nỗi buồn.

Như bài thơ tựa đề "Bài tưởng niệm" được Lữ Quỳnh ghi đầu bài là "Gửi anh Đinh Cường"... Bài này làm vào tháng 3-2015, khi đó họa sĩ Đinh Cường đang ở Virginia, và Lữ Quỳnh ở Bắc California. Bài thơ ngậm ngùi tưởng nhớ về ba người đã rời cõi vô thường này: thi sĩ Lê Văn Ngân, nhà văn Võ Hồng, và người không được ghi rõ tên nhưng hình ảnh ôm đàn ngồi hát gợi tới nhạc sĩ Trịnh Công Sơn. Cuối bài thơ là những nỗi buồn được nhà thơ Lữ Quỳnh chép vào một bài kinh sám, trích:

*tháng tư dành tưởng niệm. ngậm ngùi
sao người đi nhiều hơn kẻ ở
tôi ngồi chép A Di Đà Sám
thay làm thơ cho một cõi đi về...*

Một điểm để suy nghĩ: ngay cả những cảm xúc tôn giáo của Lữ Quỳnh cũng là một nỗi buồn lặng lẽ, một nỗi buồn có khi không nói mình danh nhưng vẫn hiện diện đó.

Như trong bài "Ngậm Ngùi Ru Ta" viết trong tháng 3-2015, Lữ Quỳnh ghi lại hình ảnh thầy Thích Minh Niệm dùng ca từ Trịnh Công Sơn trong một bài giảng pháp. Lữ Quỳnh cũng ghi lời niệm Phật trong thơ, cũng ghi về một cõi tịnh độ nhân gian sáng rực, trích:

*...bình minh xanh con đường đi tới
chánh niệm bàn chân từng bước. mặt đất này
mùi cỏ mới thơm lưng hơi thở
nắng vàng bên đồi xa. và chim hót trên cây...*

nhưng rồi, chỉ vài dòng sau đó, chữ của Lữ Quỳnh cũng trở thành những nỗi buồn lặng lẽ (dù là buồn trong chánh niệm?), trích:

*...mà lòng cũng hoang vu trầm lặng
không người qua. không một bóng ai
Nam mô Vô Lượng Thọ Như Lai
Quang minh chiếu mạng mỗi sát- na
trên dòng sông lấp lánh sự sống này
cuộc đời trôi. lên đênh bờ sinh diệt...*

Thử đọc lại lần nữa mấy dòng thơ trên, chúng ta sẽ thấy cách sử dụng chấm câu rất là nghịch lưu. Có phải Lữ Quỳnh muốn mời gọi độc giả cảm nhận nỗi lặng lẽ cô quạnh trong "chánh niệm bàn chân từng bước" và rồi thấy rằng "không người qua. không một bóng ai" bất kể rằng cuộc đời vẫn miên viễn trôi...

Trong bài thơ "Sinh Nhật," Lữ Quỳnh cũng nói về những người bạn một thời, trích:

*...đêm thì ngắn mà giấc mơ trùng điệp
những niềm vui bạn bè đem đi hết
để mình tôi ngồi giữa quạnh hiu...*

Có phải, niềm vui chỉ là những gì trong quá khứ? Không, không hoàn toàn như thế. Lữ Quỳnh vẫn lặng lẽ chánh niệm với cái hiện tiền của anh, với những khi anh mở trang kính ra và thấy mây, thấy thiên tâm và thấy niệm Di Đà, với khoảnh khắc mở trang kính ra và “chẳng thấy tôi”...

Bài thơ dưới này ghi những lại khoảnh khắc hạnh phúc đó của Lữ Quỳnh, cũng với dấu chấm câu rất riêng, hết như một dấu lặng của một lời ẩn mật, nơi trang 25 của tập thơ “mây trong những giấc mơ” – toàn văn bài này như sau:

Chép một tờ kính

tặng anh Đinh Cường

*mở trang kính. chỉ thấy mây
thiên tâm thanh tịnh niệm ngay di đà
tranh hoàng hôn. cảnh tuyết sa
giọt vàng giọt đỏ. nhạt nhòa giọt tôi
mở tờ kính. chẳng có lời
quang minh thanh tịnh chiếu soi cõi người
giấc yên. trời lặng. xanh trôi
chép mừng tranh mới. sáng ngời chân như*

Vâng, đó là một cảnh tịnh độ rất đẹp, kể rằng họa sĩ Đinh Cường vẽ cảnh hoàng hôn, cảnh tuyết sa, với màu vàng, màu đỏ, với một cõi trời lặng xanh trôi, với hình ảnh khi mở trang kính thoát tiên thấy mây và rồi ngó lại thấy kính cũng chẳng còn lời...

Tôi đọc bài thơ này mấy lần, và cảm nhận một nỗi buồn rất mực trong vắt khi cõi người được trang kính chiếu soi, một nỗi buồn rất mực lặng lẽ và ẩn mật. Cõi người của chúng ta dù đẹp thế nào, dù đẹp như tranh, vẫn là một nỗi buồn như thế. Những người bạn thân đã lần lượt bước vào cõi thanh tịnh quang, để lại tiếng đàn vọng xa như lời thiên cổ, để lại những tấm tranh ngời sáng chân như, để lại hình ảnh trời buồn như mắt dân Chiêm, để nàng nghẹn lời những tiếng à ơi, để riêng mình nhà thơ ngồi giữa cõi quạnh hiu...

Nhưng có ai trên đời này rời được cõi quạnh hiu? Phải đâu chỉ một nhà thơ Lữ Quỳnh? Không phải sao, chúng ta thực sự chỉ là những thoáng chớp “nắng vàng bên đời xa”?

Đối với nhà thơ Lữ Quỳnh, anh có một câu trả lời bằng thơ, rất đằm đạm, rất dịu dàng, rất trong vắt, và rất ẩn mật. Đó là bài thơ viết theo thể 4 chữ, như thể văn tụng kính, cũng với dấu lặng kiểu riêng, nơi trang 21, khởi đầu tập thơ vừa nói trên, trích toàn văn:

Bài đầu năm 2015

dành tặng Kim

*giao thừa thức giã
nhìn vầng trăng khuya
lời ba la mật
thoảng giữa trời hương
âm âm tiếng hạc
bài kệ đầu năm
mở lòng. bát ngát
một trời sao đêm
mười trang đại nguyện
vọng từ đáy tim
con. nam mô Phật*

Khi tập thơ khép lại, âm vang thơ Lữ Quỳnh như vọng lại từ một cõi tịnh độ rất riêng, nơi như đường xa thật xa tầm với của tham sân kiếp người, nơi các trang thơ là hình ảnh

những người bạn nghệ sĩ một thời, và tận cùng là một khát vọng bước qua bờ bên kia – như hai câu cuối trong bài thơ “bờ kia” ở trang 33, trong thi tập đã dẫn:

*trăm năm đợi bóng trăng từ ngàn năm
và tôi nay cũng trăng rằm.*

Nguyễn Giác